

Open House Palma 2021

Guia de lectura

Guia elaborada per la Biblioteca Ramon Llull i la
Biblioteca de Cort.

Octubre de 2021

Introducció

Els dies 6 i 7 de novembre, es celebra el festival d'arquitectura i portes obertes Open House Palma. Durant un cap de setmana, s'obren al públic més de 70 edificis i espais de la ciutat i s'organitzaran xerrades, visites, concursos i altres activitats. L'esperit del festival és la d'organitzar un esdeveniment plural i multidisciplinar, que involucri de manera transversal moltes persones i col·lectius de la ciutat.

Així, les biblioteques municipals de Cort i Ramon Llull, volem fer la nostra petita aportació elaborant aquesta guia de lectura, que inclou una sèrie de recursos bibliogràfics relacionats amb les diferents visites i activitats del festival. Està dirigida al públic en general i a totes aquelles persones que vulguin ampliar informació sobre els temes i edificis mostrats durant l'Open House Palma 2021.

CONEIX MILLOR ELS ESPAIS I EDIFICIS SINGULARS OBERTS

Durant l'Open House Palma 2021, s'obriran les portes a més de 70 **edificis i espais de la ciutat habitualment tancats al públic**. Podeu trobar informació detallada sobre la seva ubicació i història a la web d'Open House.

Aquí teniu una selecció de llibres sobre alguns d'aquests espais que podeu fer servir per ampliar informació:

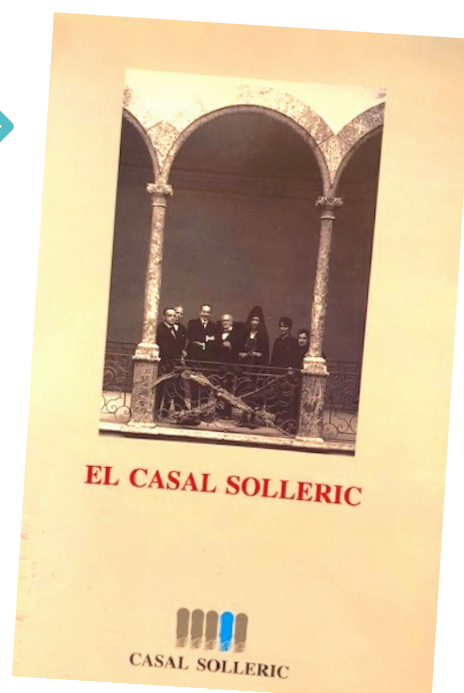

Casal Solleric

El Casal Solleric: abril-juny 1995

Palma, Casal Solleric, 1995.

Publicat amb motiu de l'exposició que es va fer al mateix edifici, recull la història del Casal amb descripcions del patrimoni artístic, els personatges principals i plànols de l'edifici.

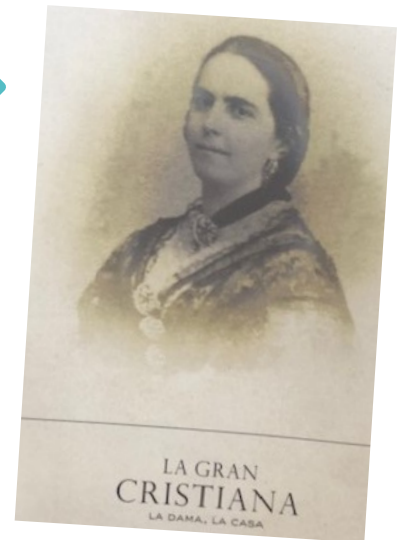

Palau d'Aiamans

QUIROGA CONRADO, Magdalena. *La Gran Cristiana: la dama, la casa.*

Palma, Conselleria de Transparència, Cultura i Esports, Museu de Mallorca, 2017.

Hi podeu trobar molta d'informació sobre la història de l'edifici i sobre la biografia i la personalitat de Catalina Zaforteza i Togores, que en fou la darrera propietària.

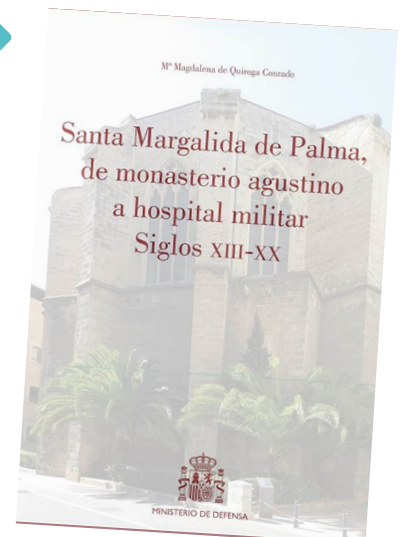

Centre d'Història i Cultura Militar de Balears

QUIROGA CONRADO, Magdalena. *Santa Margalida de Palma, de monasterio agustino a hospital militar: siglos XIII-XX*

Ministerio de Defensa, Secretaría General Técnica, 2014.

Descripció de les característiques i les modificacions de l'edifici des de l'antic monestir agustí fins a l'Hospital Militar. Descobreix els entrebancs d'un edifici fins ara amagat dins l'entramat urbà i inclou també un catàleg de les peces que alberga el centre.

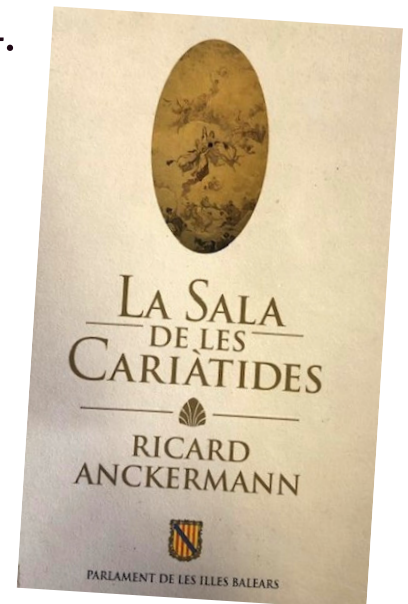

Parlament de les Illes Balears

José M. PARDO FALCÓN, Miquel A. ORTOLÁ CASTAÑO. *La Sala de les Cariàtides : Sala de Plens del Parlament de les Illes Balears*

Palma, Parlament de les Illes Balears, 1994.

Es divideix en tres capítols: el primer aborda l'evolució de l'edifici fins a la reforma de 1913; el segon i el tercer són dedicats a la Sala de les Cariàtides, un en relació amb el pintor Ricard Anckermann i, l'altre, amb els treballs de restauració i conservació.

Estudi General Lul·lià

LLADÓ I FERRAGUT, Jaime. *Historia del Estudio General Luliano y de la Real Pontificia Universidad Literaria de Mallorca*

Palma, Cort, 1973.

Recull la història de la institució des de la seva fundació al segle XIII, en què podem trobar algunes referències a les diverses fases de reformes de l'edifici, amb interessants fotografies i plànols.

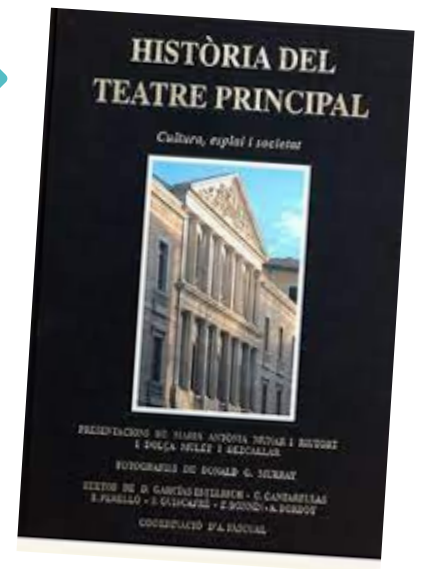

Teatre Principal

Història del Teatre Principal : cultura, esplai i societat

Palma, Jose J. de Olañeta, 2007.

Acurada edició amb fotografies de Donald Murray i textos de diversos especialistes que fan un recorregut per la història del Teatre des de la seva inauguració el 1667 fins a principis del segle XX.

Can Balaguer

La casa possible: exposició permanent Can Balaguer

Palma, Ajuntament, 2018.

Es tracta del catàleg de l'exposició permanent publicat amb motiu de l'obertura de la planta noble de Can Balaguer com a museu. S'hi mostren mobles de la col·lecció Balaguer, de Can Morell, i fons de l'Ajuntament de Palma. S'han recreat espais característics de cases senyorials de Palma.

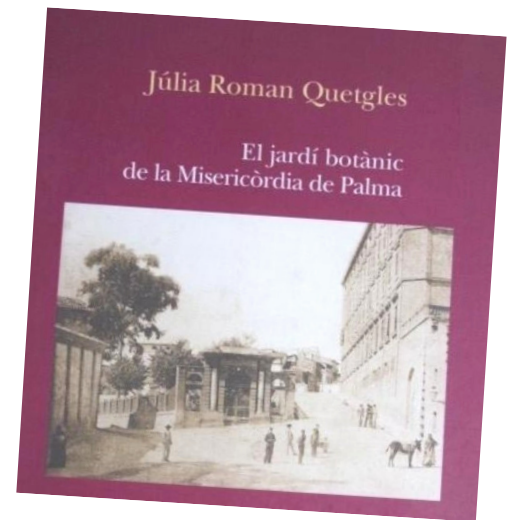

La Misericòrdia

ROMAN QUETGLES, Júlia. *El jardí botànic de la Misericòrdia de Palma: ciència i cultura de la botànica a Mallorca en els segles XVIII i XIX*

Palma, Consell de Mallorca, 2005.

Presenta una descripció general dels jardins botànics, els seus orígens i la seva evolució a l'illa. Descriu el jardí i les dependències de l'Hospital General al segle XIX i la seva decadència i la transformació urbanística que va suposar.

Palau del Consell

CARBONELL BUADES, Marià. *El Palau del Consell de Mallorca: la seu del govern insular*

Palma, Consell de Mallorca, 2011.

Aquesta obra presenta una relació de millores i reformes de l'edifici d'ençà que albergà la Diputació Provincial. Molt ben documentat amb fotografies antigues, plànols, detalls decoratius, quadres de pintors mallorquins, escultures i altres objectes que formen part d'aquest edifici.

Gran Hotel

Passat i present del Gran Hotel

Barcelona, Fundació "La Caixa" Illes Balears, 1993.

Estructurat en diferents capítols a càrrec d'arquitectes de prestigi com Oriol Bohigas, Lluís Permanyer, Pere Nicolau i Solà Morales, que fan un recorregut per la història de l'edifici des del modernisme, amb descripció de detalls constructius i decoratius i de la façana. Descriu també l'obra del pintor Anglada Camarasa.

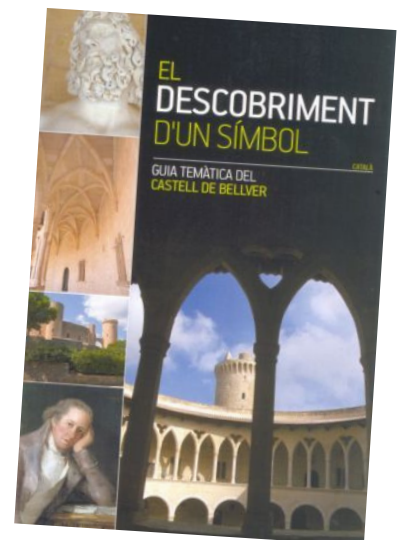

Castell de Bellver

MARIMON RIBAS, Pau. El descobriment d'un símbol: guia temàtica del Castell de Bellver

Palma, Ajuntament, 2011.

Es tracta d'una breu guia il·lustrada en què Marimon ens explica l'arquitectura del Castell, com a residència reial, com a fortalesa defensiva i com a presó política. I en descriu la torre major, les coves i el bosc, així com l'actual Museu d'Història de la Ciutat.

Fundació Miró

Guia Fundació Miró Mallorca

Palma. Fundació Miró Mallorca, 2019.

Publicació en quatre parts: “Edifici Moneo”, “Son Boter”, “Taller Sert” i “Miró Mallorca”. Hi podem trobar singulars imatges familiars, dels amics i altres relacions del pintor, així com la descripció de diferents parts dels edificis que pertanyen a la Fundació.

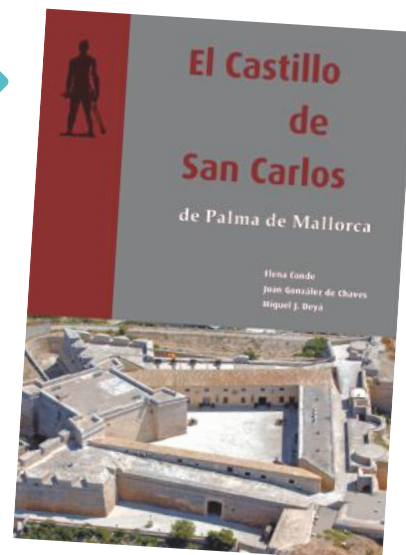

Castell de Sant Carles

CONDE LEÓN, Elena. El Castillo de San Carlos de Palma de Mallorca

Palma, Consorcio del Castillo de San Carlos, 2013.

Escrita per tres autors especialistes, amb pròleg de Miquel Deyà Bauzà, que expliquen la història i l'arquitectura de l'edifici des de la seva construcció el 1612 fins avui, amb les diferents reformes i ampliacions, i els successius episodis històrics. L'obra consta d'un volum addicional amb plànols.

Far de Portopí

Exposición de señales marítimas del Faro de Portopí

Palma, Autoritat Portuària de Balears, 2009.

Catàleg de l'exposició oberta al públic des de l'any 2004 al far de Portopí. Distribuïda en dues plantes, en podem visitar les cinc sales, que inclouen l'antic habitatge del faroner, on s'explica el funcionament dels sistemes òptics i de les màquines de rotació i la vida del faroner, així com la cronologia dels fars de les Balears.

Torre Asima

RIVERO, Ana Rosa. *ASIMA, la historia de un sueño (1964-2014)*

Palma, ASIMA, 2014.

Llibre publicat amb motiu del 50è aniversari de la fundació d'Asima, el 1964. Es tracta d'un recorregut de caràcter empresarial per la història de l'associació. En el capítol 1, hi trobam la història de la creació dels polígons a Espanya; el 8 es dedica a la Torre Asima.

S'Escorxador

BOFFI, Liliana. *#BennàzarPalma*

Binissalem, Dissset edició, 2018.

L'arquitecta Liliana Boffi escriu i il·lustra aquest llibre, com un petit catàleg de les obres de Gaspar Bennàzar. Inclou una breu descripció de S'Escorxador, que va rebre el primer premi a l'Exposició de Belles Arts de 1906 i que el 1990 va ser transformat en un centre comercial i d'oci. Textos en català, castellà i anglès.

OPEN TALKS

Cicle de xerrades i diàlegs per reflexionar en torn a diferents temes actuals estretament lligats a l'arquitectura, com **responsabilitat social, coronavirus, canvi climàtic, arquitectura i gènere, arquitectura i inclusió social, etc.**

Vos oferim una sèrie de llibres destacats sobre alguns d'aquests temes:

Bamboo Lab: el viatge de la princesa = el viaje de la princesa = the trip of the princess

[Mallorca], El Far, 2005.

En el procés de canvi cultural promogut pel concepte de sostenibilitat es defensa la inclusió de materials naturals, ecològics i renovables com el bambú.

El llibre mostra diversos projectes desenvolupats per estudiants als BambooLab Workshops celebrats a Palma l'any 2005, que són testimoni de la seva potencialitat.

BROWNER, Cara. *Diseño eco-experimental: arquitectura, moda, producto*

Barcelona, Gustavo Gili, 2005.

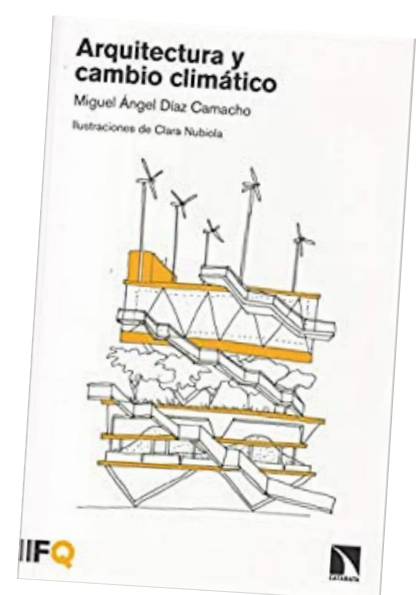
Totes les propostes d'aquest llibre il·lustren com el disseny és capaç d'incorporar la consciència ecològica a través de nous materials, el reciclatge i la sensibilitat social. Incorporant propostes com l'arquitectura de paper, les cases portàtils o la roba reciclada.

DÍAZ CAMACHO, Miguel Ángel. *Arquitectura y cambio climático*

Barcelona, Fundación Arquia, 2018.

El clima i el territori són elements clau en les solucions arquitectòniques i urbanes davant el canvi climàtic amb un potencial d'actuació fora de dubte. Però també se'ns hi explica l'origen vernacle de l'arquitectura com a base per a una construcció responsable en l'àmbit cultural, social, econòmic i ambiental.

Etiqueta verde: Diseño sostenible

Madrid, Arquitectura Viva, [2005].

La construcció és responsable d'una part molt considerable del consum d'energia i materials. En aquest número de la revista hi trobarem sis obres d'importants estudis que aposten per l'edificació sostenible en edificis com biblioteques, escoles, hivernacles i habitatges socials, depuradores i museus itinerants.

FRIEDMAN, Yona. Arquitectura con la gente, por la gente, para la gente=architecture with the people, by the people, for the people: Yona Friedman

Barcelona, ACTAR, 2011.

Treball monogràfic dedicat a l'arquitecte Yona Friedman, tant en el seu vessant teòric d'un pensament socialment compromès com de realitzacions arquitectòniques concretes en què la seva prioritat és l'individu i les seves necessitats personals i socials.

Perspectivas de género en la arquitectura: primer encuentro

Madrid, Abada Editores, 2018.

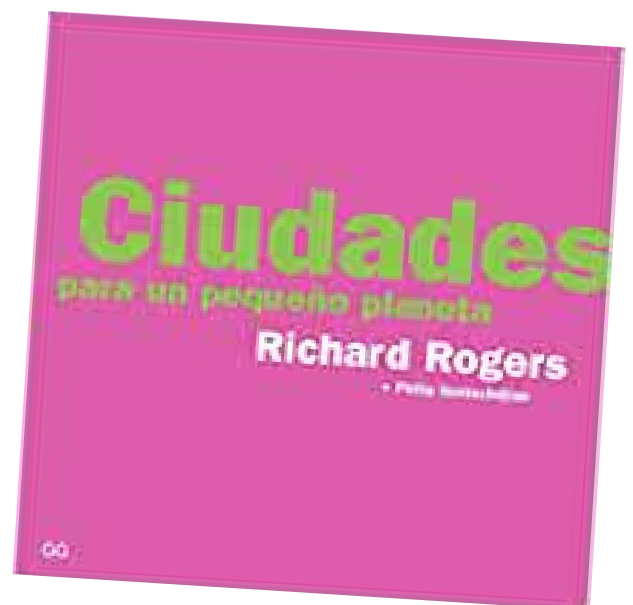
Les autores ens introdueixen en aspectes com la relació entre l'arquitectura i els estudis de gènere, el planejament urbà amb criteris inclusivament de gènere, la revisió històrica del feminisme a la Bauhaus i experiències de dones al capdavant de l'arquitectura.

ROGERS, Richard. *Ciudades para un pequeño planeta*

Barcelona, Gustavo Gili, 2000.

Les conferències de Richard Rogers exposen la influència que exerceixen l'arquitectura i el planejament urbà sobre les nostres vides quotidianes. El planejament urbà sostenible es configura com l'oportunitat de crear ciutats respectuoses tant amb els ciutadans com amb el medi ambient.

SENNET, Richard. *Construir i habitar: ètica per a la ciutat*

Barcelona, Arcàdia, 2019.

Assaig en defensa de la idea de la ciutat oberta (plural, contradictòria i flexible) com a alternativa a la ciutat tancada (segregada, normativitzada i controlada), a través d'un recorregut que ens permetrà conèixer el treball de tres grans urbanistes: Cerdà, Haussmann i Olmsted, amb la intenció de fer les ciutats més habitables.

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA

Arquitectura

STEELE, James. *Arquitectura y revolución digital*. Barcelona, Gustavo Gili, 2001.

Arquitectura sostenible

ASENSIO CERVER, Francisco. *Ecological architecture: tendencias bioclimáticas y arquitectura del paisaje en el año 2000*. Barcelona, Loft, 1999.

Casas ecológicas: Arquitectura y diseño. Barcelona, RBA Edipresse, [2008].

PEARSON, David. *El libro de la casa natural*. Barcelona, Integral, 1991.

Sostenibilidad en arquitectura versus arquitectura sostenible = Sustainability in architecture versus sustainable architecture. Barcelona, On Diseño, 2010.

Vida sostenible. Madrid, Globus Comunicación, 2006.

Arquitectura i gènere

AZNÁREZ, Malén. *Cambio de planos: Arquitectas*. Madrid, El País, 2006.

Arquitectura i societat

SENNET, Richard. *L'espai públic: un sistema obert, un procés inacabat*. Barcelona, Arcàdia, 2014.

Arquitectura i fotografia

Arquitectura II: La mirada del artista = Architecture: The Artist's view. Madrid: Olivares Asociados, [2010].

La Arquitectura sin sombra. Sevilla, Junta de Andalucía. Dirección General de Arquitectura y Vivienda; Centro Andaluz de Arte Contemporáneo, 2000.

Rutes metropolitanes per la nova Barcelona. Museu d'Art Contemporani de Barcelona, 2008.

Urbanisme

Desafíos y oportunidades del siglo XXI: Construyendo el futuro. Madrid, Cemex, 2006.

HOUGH, Michael. *Naturaleza y ciudad: planificación urbana y procesos ecológicos.* Barcelona, Gustavo Gili, 1998.

MUXÍ, Zaida. *La arquitectura de la ciudad global.* Barcelona, Gustavo Gili, 2004.

ORDEIG CORSINI, José María. *Urban design: accessible and sustainable architecture = accesibilidad y sostenibilidad.* Barcelona, Instituto Monsa, 2007.

Materials

BEYLERIAN, George M. *Mondo materialis: materials and ideas for the future.* New York, Harry N. Abrams, 1990.

JODIDIO, Philip. *Wood: Architecture now! = Arquitectura hoy madera = Architettura oggi legnoi = Arquitectura dos nossos dias madeira.* Köln, Taschen, 2001.

STUNGO, Naomi. *Arquitectura en madera: Nuevas tendencias.* Barcelona, Naturart, 1999

Disseny interior sostenible

FUAD-LUKE, Alastair. *Manual de diseño ecológico: un catálogo completo de mobiliario y objetos para la casa y la oficina.* Palma, Cartago, 2002.

PAPANЕК, Victor. *Design for the Real World: Human ecology and social change.* London, Thames and Hudson, 1991.

OPEN WALKS

Rutes guiades a peu centrades en un tema concret i vinculades al programa del festival, que **comprenen diferents àmbits més enllà de l'arquitectura, o dedicades a arquitectes reconeguts**. Podeu trobar-ne informació detallada al web d'Open House.

Als següents llibres i recursos podeu ampliar informació sobre els temes de les rutes:

Josep Ferragut

El arquitecto José Ferragut Pou. Palma, José J. de Olañeta, 2015.

Una completa edició de 400 pàgines fruit de la recerca a l'arxiu familiar amb imatges inèdites de la seva vida, entrevistes, correspondència, etc. Descriu les seves obres importants i els projectes de rehabilitació. Es classifica l'obra per capítols temàtics: arquitectura religiosa, l'habitatge col·lectiu, elements litúrgics, feina, oci o ensenyament.

Francesc Mitjans

Sebastián Sebastián, María; Couceiro Núñez, Teresa (coord.). *“Un modelo turístico alternativo, el hotel Araxa de Francesc Mitjans en Palma de Mallorca”*. II Congreso Pioneros de la Arquitectura Moderna Española. 2015, p. 564-574.

Comunicació realitzada durant aquest congrés, on explica detalls sobre el projecte i l'arquitectura d'aquest hotel projectat per Francesc Mitjans. Està disponible en línia al web de Dialnet.

Verger Ginard, Joan F. “Arquitectura y hedonismo”. *D’A digital, Dossier*. 4 de febrer de 2015.

Article dedicat al Palma Tennis Club, dissenyat per Francesc Mitjans. Disponible en línia.

Palma romana

Vallori Márquez, Bartomeu. *La ciutat romana de Palma: una topografia arqueològica*. Palma, Ajuntament, 2019.

Es tracta d’un treball de topografia antiga que recull les troballes arqueològiques fetes des del segle XVIII fins al XXI. Presenta una hipòtesi del conjunt de la ciutat romana de Palma desmentint alguns mites de la historiografia tradicional. Estableix el perímetre del primer establiment romà i la seva evolució al llarg de l’antiguitat clàssica. Conté planimetries CAD i sistemes d’informació geogràfica.

La Riera: des de la Misericòrdia fins a la Mar

Llabrés Mulet, Jaume. *Sa Riera: bé d’interès cultural*. Palma, ARCA, 1988.

Petit fullet de 22 pàgines –una de les poques publicacions sobre la Riera. Es tracta de la memòria que acompanyà la sol·licitud de declaració de la Riera com a Bé d’Interès Cultural amb motiu de l’intent de cobrir-la. Descriu el conjunt de Ponent: “Sa Riera el vall de la murada”, un vestigi del gran recinte monumental de Palma projectat en el segle XVI, amb els ponts del Fortí i d’en Moranta, el baluard de Sant Pere o el grup escolar Jaume I.

OPEN FOTO

Concurs de fotografia que vol convidar a capturar les **millors imatges dels edificis que participen a l'Open House Palma.**

Necessites inspiració?

COMPANY MATES, Arnau, HOYO BERNAT, Xavier del (2005-2013). ***Palma 1900-1983. L'evolució de la ciutat a través de la imatge.*** Catàlegs d'exposició. Palma, Institut d'Estudis Baleàrics. 4 vol.

Recorregut fotogràfic per la història de la ciutat de Palma amb pàgines profusament il·lustrades, fotografies d'arxius i texts explicatius.

FONT, Miguel (2004). ***Miguel Font: fotografiant Palma: 1993-2004.*** Palma, Ajuntament de Palma.

Obra d'una exposició realitzada al Casal Solleric entre els anys 2004 i 2005, on s'exposen més d'un centenar de fotografies que aquest fotògraf palmèsà va dedicar a la ciutat de Palma.

SALAS FUSTER, Antoni (2005). ***Palma ahir, Palma avui.*** Palma, Ajuntament, Sa Nostra, Caixa de Balears.

Recull més de 100 imatges antigues en blanc i negre de Palma i les actuals en color per a poder apreciar el gran canvi que ha anat experimentant, i a la vegada ens permet ubicar antics edificis enderrocats o mutilats.

TERRASA, Xavier (2013). ***Palma. Ayer y hoy de su patrimonio.*** Madrid, Flashback.

Fruit de la recerca documental feta per l'autor durant anys, hi trobam els contrastos entre l'ahir i l'avui de la ciutat a través de 300 fotografies.

OPEN BIKE

Rutes guiades en bicicleta per a **connectar i relacionar edificis i racons de la ciutat**. Us recomanem un llibre per a descobrir Palma amb bicicleta i un altre sobre el tema d'una de les rutes:

Coneix Palma en bicicleta

Mas Quetglas, Joan. *Palma en bicicleta: 7 rutas por el centro histórico, la bahía y los alrededores*. Palma, Documenta Balear, 2004.

Aquesta guia presenta vuit itineraris per la ciutat des del centre antic fins al límit del terme municipal, per la costa i els barris perifèrics, amb normes de circulació i recomanacions útils per al ciclista. Conté plànols, imatges i adreces d'interès de cada ruta.

Recorregut pel port de Palma

Soler Gayá, Rafael. *Curiositats del port de Palma de Mallorca*. Palma, Autoritat Portuaria, 1994.

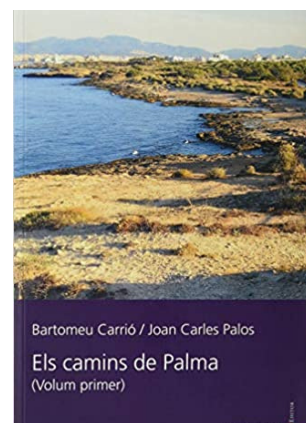
Presenta 47 plànols comentats del port de Palma, des del presumpte port al segle I fins al seu estat el 1990. Una sèrie de 14 peces històriques com les torres de senyals i la de Paraires, la capella de Sant Elm, el pont de la Riera o la porta del Moll. Dedicada també un capítol a la flora i la fauna, als fars i als topònims.

ALTRES LLIBRES D'INTERÈS

Us recomanem també aquests altres llibres interessants per a **conèixer la història i l'arquitectura** de Palma.

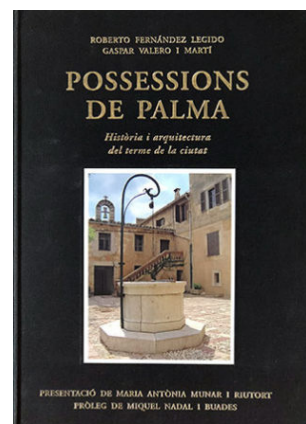
CARRIÓ, Bartomeu, PALOS, Joan Carles. *Els camins de Palma*. Palma, Lleonard Muntaner, 2020.

Recull d'itineraris per la zona periurbana del municipi de Palma. És la reivindicació d'un espai que sovint ens passa desapercebut. Ens proposa passejades pels barris de l'Arenal, Sant Jordi o el Coll d'en Rabassa, entre d'altres.

FERNÁNDEZ LEGIDO, R., VALERO MARTÍ, G. *Possessions de Palma: història i arquitectura del terme de la ciutat*. Palma, Consell de Mallorca, J. Olañeta ed., 2007-2009. (L'Illa de la Calma, 42). 2 vol.

Es tracta d'una excel·lent recopilació de patrimoni rural amb una extensa documentació gràfica que permet conèixer les cases i l'entorn de possessions de gran valor històric, etnològic i arquitectònic.

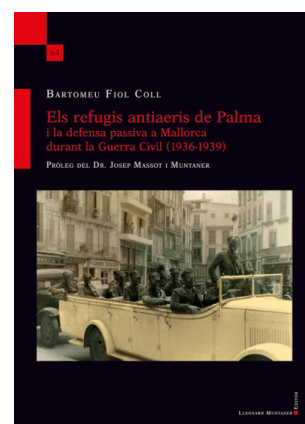
FERRÀ I MARTORELL, Miquel. *Palma vista pels escriptors*. Palma, Miquel Font ed., 2007.

L'autor hi proposa tres itineraris guiats per literats que han tingut relació amb l'illa per naixement, inspiració literària o plaer.

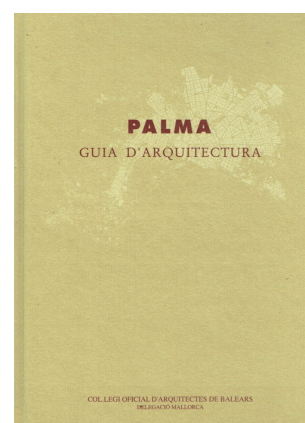
FIOL COLL, Bartomeu. *Els refugis antiaeris de Palma i la defensa passiva de Mallorca durant la Guerra Civil (1936-1939)*. Palma, Lleonard Muntaner, 2019.

L'autor hi analitza amb profunditat l'evolució de la Defensa Passiva a Mallorca i fa un recorregut per les mesures que es varen adoptar. Dedicava una atenció especial als refugis antiaeris i proporciona un important recull d'informació amb llista del refugis, plànols, fotografies, i dels vestigis que encara se'n conserven. Pròleg de Josep Massot i Muntaner.

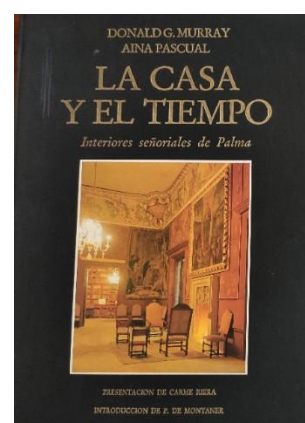
FONTENLA, J. M^a; LUCENA, Martín; MOSTEIRO, José Luis et al. *Palma. Guia d'Arquitectura*. Palma, Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears, 1997.

Més que un catàleg d'edificis, el que vol oferir és una guia estructurada d'una selecció d'obres ordenada cronològicament i dividida en cinc capítols coincidents amb els diferents moments històrics i estilístics de Palma, de forma que les obres incloses a cadascun quedin emmarcades en el seu context.

PASCUAL, A., MURRAY, D. *La casa y el tiempo. Interiores señoriales de Palma*. Palma, J. Olañeta ed, 1988-1989. 2 vol.

Obra de referència per a conèixer les cases senyorials de Palma de gran valor històric i arquitectònic, la majoria avui transformades o desaparegudes.

RUBÍ RISCO, Pilar. *Arquitectura modernista a Palma: un recorregut bàsic per la ciutat*. Palma, Lleonard Muntaner, 2015.

Petit llibre que traça un itinerari que ens endinsa en l'arribada a l'illa d'aquest estil arquitectònic.

TOUS MELIÀ, Juan. *Palma a través de la cartografía (1596-1902)*. Palma, Ajuntament, 2002.

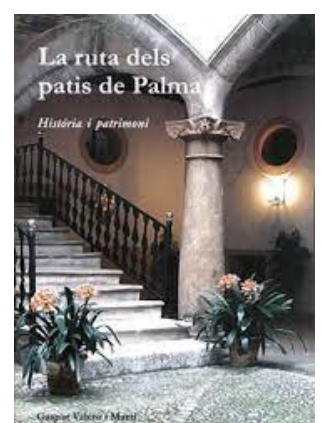
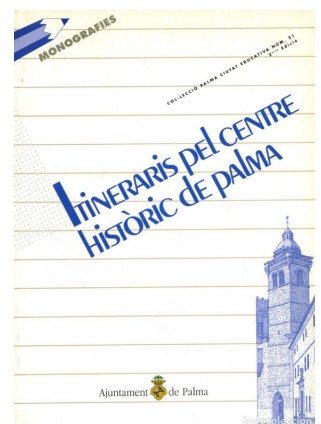
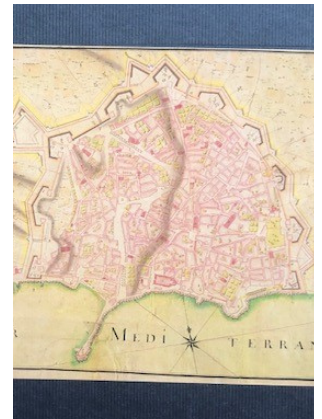
La primera part tracta el procés de construcció de la murada i, la segona, es concentra en l'evolució urbana de la ciutat. Aporta quaranta-sis plànols i vistes de Palma procedents de diferents arxius nacionals.

VALERO, Gaspar. *Itineraris pel centre històric de Palma*. Palma, Ajuntament, 1992.

En total s'hi plantegen cinc itineraris que ofereixen cent onze centres d'interès, cada un d'ells acompanyat d'una explicació històrica, una descripció material, una il·lustració i una fitxa informativa. Editat en català, castellà i anglès.

VALERO, Gaspar. *La ruta dels patis de Palma. Història i patrimoni*. Palma, J. Olañeta ed., 2013.

Aporta l'estudi de gairebé un centenar de patis agrupats en cinc rutes. La història de cada casa que acull el pati constitueix un apartat especialment treballat, amb notícies sobre els seus propietaris i les persones lligades a la casa.

* *Imatge de portada i contraportada extreta de la web oficial d'Open House Palma.*

